

Adevărul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888-1897
CONST. MILLE 1897-1920

FONDAT în 1893

Trântori De la Timișoara la Turnu-Severin

— NOTE DE DRUM —

Ziua de Iulie e neclintită, leneșă, fără nici o aburire de vânt, copleșită de soare. Am întârziat în prisacă, unde, încă de dimineață, s'a deșteptat zuzuțind lin al albinelor. Și ruri neîntrerupte se duc și vin, plufind pe râurile limpezi ale vădăhului. Pe dealuri și 'n vălcele le așteaptă florile cu sănurile deschise, cu potirile pline de lamură dulce. Un prieten într'ale prisăcării mă cercetează între știubee. Trecea la țarg și s'a gândit să intre să vadă ce mai facem: ce facem eu și albinele adică. — Facem bine, căci e cald și-i soare; iar prisaca e plină de mireasmă de miere și ceară.

Domnu Pintilie se arată bucuros că ne găsește bine și își spune asta cu vorbe alese, căci domnia-sa e vechiu învățător pensionar, cetitor de cărți și iubitor de poezie. Și își dă vești și despre prisaca domniei-sale din lumca Brădătelului. Foarte mă bucur și eu. Și urmăm a vorbi cu glasuri moi până ce musafirul meu bagă de seamă că în căldura amiezii am început a ne arăta, la urdinișuri, trântorii. Apar mari și greoi; par dintr'alt neam decât harnicele lucrătoare. Îmbătați de lumină, își fac vânt în azur și se lasă duși ca 'ntr'o baie caldă. În prisacă a pornit zvonul lor adânc și grav.

— Au ieșit la plimbare netrebnicii... observă domnu Pintilie.

Într'adevăr, fac larmă mare și treabă de loc. Se rotesc fără scop, se înalță, se coboară, intră în știubea și ies iar. Multă își fac, pentru un ceas, pat pe cafeaua unei flori și dormitează fără grijă până ce un fir de răcoare îi deșteaptă. Se freacă atunci somnorosi la ochi cu patruzeci de mil de fatete, își lau iar zborul zgomotos și cad la pragul căsuței făcându-și loc mizericordie, grămădindu-și grelele trupuri printre lucrătoare, ghiontind în dreapta și 'n stânga. Dau buzna la faguri: acolo știu că-i lucru bun și dulce. Iar lucrătoarele își urmează munca lor spornică fără hădă, fără răsplătă.

Domnu Pintilie se arată mare dușman al acestor voci-nici locuitori de știubee.

— Mai întâiu și mai întâiu, zice domnia-sa, numele îl arată ce sunt și ce fac. Nu fac nimic; ocupă loc degeaba; incurcă pe cele ce muncesc și mănâncă cu grozavă lăcomie din strânsura altora — până ce, în sfârșit, după bună și dreaptă chibzuțită, stăpânele îi dau afară și-i măcelăresc fără milă. Trântorii-i boier—după o zicală necunoscută:

Cum se calcă, cum adoarme,
Cum se scoală, cum i-i foame,
Cum mănâncă, cum se culcă...

— După cât înțeleg eu, domnule Pintilie, dumneata trebuie să bați cu ei război mare.

— Grozav! căci nu pot să-i sufăr. Adică ce război? Îi omor fără cruțare, și gata!

— Nu înțeleg prea bine supărarea dumitale, domnule Pintilie... observ eu răzând.

— Cum n'o înțelegi, cucoane? Cine nu lucrează într'o societate întemeiată pe muncă, să piară.

— Cam aspru, cam crud, domnule Pintilie. Or fi aducând și ei folos.

— Cine?

— Trântorii, iubite domnule Pintilie, căci joacă la nunți mari.

— Hm! acesta-i folosul dumitale? zâmbi cu îngăduință prietenul meu. Am citit și eu cărțile și poeziile la care faci aluzie. Joacă într'adevăr la o nunță regească. Și dintr'un întreg cortegiu de atâtea mii de nuntași voci-nici și lacomi, o tânără regină alege unul cu care, o clipă, face călătoria iubirii în cerul de deasupra prisăcii. Mirele pierie în clipa aceea și matca se întoarce la datoria ei în cub, cuminte și ascultătoare, ca să depline ouă până la moarte. Apoi pentru un singur mire, atâtea mii de nuntași, nu îi se pare cam mult? Și zic trei, să zic cinci, să zic zece, ca să fie de unde alege. Dar ceilalți ce caută — leneși și bețivi, umblând de colo-colo?

Domnu Pintilie se uită la mine cu indignare.

— Dumneata îi protejezi, îmi zice el arătându-mi degetul arător al mâinii drepte.

— Eu, domnule Pintilie? ferească Dumnezeu!

— Ba da, îi protejezi. Dumneata nu faci ca mine. Dumneata nu-i prinzi în căpcâni. Dumneata nu pui gratie ca să le oprești intrarea în stup, după ce au ieșit la plimbare. Dumneata nu strâpuști cu cuțitul cuburilor lor din faguri. Moarte trântorilor, domnule! moarte! căci nu fac nimic și ne mănâncă mierea. Știm și noi câte ceva.

Convenii cu ospatele mele că știu și mai mult; însă, cu blândete, îi atrăseși luarea aminte că ceace numeste el mierea noastră, e în realitate mierea albinelor. Ne-am deprins a confunda dreptul cu folosul nostru. Acesta-i un vechiu obicei al oamenilor.

— Așa încât, iubite domnule Pintilie, eu le dau pace.

— Cui? trântorilor? strigă scandalizat musafirul meu. Oricâtă filozofie ai face, asta n'o înțeleg.

— Le dau pace, urmai eu cu o liniște teatrală, pentru că sunt om.

— Hm!

Pentru că sunt om și nu sunt albină. Dacă albinele după legea lor firească, socot că au nevoie de atâția trântori, de ce m'as amesteca eu? Treaba lor. Știu ele mai bine decât noi ce trebuie să facă.

Domnu Pintilie mă privi țintă și aprig.

— Cum se poate? Știu ele mai bine? Se vede, domnule meu, că n'ai urmărit de-aproape ultimele cercetări ale prisăcării lor străine, care fac știință, nu filozofie. Din aceste cercetări, ai vedea că o mie de căte de trântor ocupă loc cât o mie cinci sute de pui de lucrătoare. Una la mână. Al doilea, că o mie cinci sute de trântori mănâncă pe zi cam cincizeci de grame de miere. Fă socoteala căți trântori pot ieși pe vară într'un stup — și câtă miere pot mănca. Nu se poate să-l lăsam așa să-i facă de cap.

— Orice-ai zice, iubite domnule Pintilie, replica eu răzând, asta-i treaba albinelor, nu e a noastră. De stupul dumitale n'au nevoie, căci pot găsi locuință fără chirie într'o scorbură de copac. Dacă-i vorba pe cărți și pe cercetări de oameni învățați, apoi să-mi dai voie să deschid și eu acest stup gol — să scot și eu niște cărți și niște reviste din care poți vedea socoteala făcută — că anume într'o vară se petrec cincisprezece mii de trântori printr'un știubel; și dacă un trântor mănâncă unsprezece grame de miere pe vară, apoi cei cincisprezece mii ar urma să mănânce odată săizeci și opt de chilograme de miere. Inșă, iubite domnule Pintilie, noi facem socoteți — și albinele miere. Socotelele noastre nu înseamnă mai mult decât ce fac trântorii. Noi facem socoteți și albinele gospodărie. Numai ele știu cum hrănesc și cu cât hrănesc podoaba acestor bărbătească a coloniilor lor, — căci trântorii nu mănâncă singuri; mor de foame pe fagurii plini...".

Domnu Pintilie stătu puțintel pe gânduri.

— Poate ai dreptate... zise el.

Un trântor, bătăndu-și zgomotos, se roti n jurul lui și i se puse pe umărul stâng. Prisăcării îl prinse și-i strivi între două degete.

Am început a râde.

— Domnule Pintilie, am urmat eu, cel ce-a înțeles viața albinelor a avut o înțelegere și o logică mai mare decât a noastră. Hărnicia fără răsplătă a lucrătoarelor, frumusețea și lenea hărăzite iubirii, pentru care nasc trântorii, toate s'or fi având rostul lor. Femelele oamenilor sunt astăzi gingașe, frumoase și chiar harnice din pricina bărbatilor. Pentru ei se împodobesc și-si îngrijesc frumusețea. Să mă ferească Dumnezeu să intru în vre-o insulă necunoscută în care nu trăiesc decât femele. Și lucrătoarele stupilor sunt un soi de femele — și în stupul cu trântori e multă vioiciniș și hărnicie. Frumusețea albinelor e hărnicia. Pe când în stupii cu trântori stărpiți de om se observă neliniște și grijă. Cât curge miere din flori, cât ține bucuria luminii și a căldurii, cât flece viețuitoare pare pătrunsă de fiorul de dragoste din întreaga fire, — harnicele și stăpânele lucrătoare cresc trântorii mulți, ca 'ntr'o nădejde nelămurită a unei deșteptări, ori ca într'o amintire a vremurilor când se bucurau și ele de dragoste, înaintea diviziunii muncii și a comunismului. Pe urmă, după ce trece vremea și grija foamei se apropie, harnicele sterpe, încă odată înșelate, își scot acele inveninate și pornesc prigoană fără milă și fără cruțare. Și trântorii cu vremea și cu nunțile lor, iubite domnule Pintilie. Iar discuțiile ca totdeauna fără nici un rezultat, căci dumneata zămbesti și rămâi cu a dumitale, iar eu nefind albină, nu pot să te conving c'o împunșătură de ac...

Domnu Pintilie nu zise nimic. Cu grijă întinse arătătorul și zdrebi la urdinișul de lângă el pe alt trântor, care ieșea din știubel spre lumină, la sărbătoarea iubirii.

De unde se vede că oamenii le place mai mult mierea decât judecata.

P. S. — Cucoanele și învățații sunt rugați să nu citească această cronică: e prea științifică pentru cucoane, iar pentru învățați prea dulce.

MIHAIL SADOVEANU

Maxime

Știi ce este datoria? Acela ce ceri dela alții.

E mai ușor să fii bun cu toată lumea decât cu un singur om.

Un imbecil e un om rău cu arma în mână.

Bărbații privesc pe femele dela cap la picioare, femeile privesc pe bărbați dela picioare la cap.

Brunele înșeală, blondele trădează.

La Rochefoucauld a zis: „Avem toți destulă putere pentru a îndura nenorocirea altora”. Ar fi putut să adauge: „Dar poate că n'avem atâtea pentru a putea îndura fericierea lor.

Sunt o mulțime de oameni, în politică mai ales, care sunt ca și sticlele, n'au valoare decât prin ceace se pune în ele.

Nu discută niciodată căci nu convingi pe nimeni. Părerile sunt ca și cuele; cu cât le bați, cu atât intră mai tare.

(Alexandre Dumas-ils)

Pentru ca să poți îndeplini lucruri mari trebuie să trăiești în așa fel, ca și cum ai avea de gând să nu mai mori.

Pasiunile au învățat pe oameni să judece.

Stăturile bătrânilor luminează fără să încălzească, a semenii soarelui în timpul iernii.

Pretextul obișnuit a celor care nenorocesc pe alții este că le vor binele.

Din vina părinților se nasc atâția ingrați pentru că ei nu dau tot ce-ar putea da.

Acel care-i născut pentru ca să asculte de alții, ascultă chiar și de pe tron.

Prostul care are memorie foarte bună e plin de fapte și de idei, numai că nu știe să le lege între ele; asta-i toată greutatea.

Răbdarea este arta de-a nădăjdui.

Prostul este ca și poporul, care se crede bogat, cu puțin.

PERIODICE
(Vauvenargues)

O trăsura disgrațioasă și de model arhaic — cum sunt toate vehiculele înhamate ale Timișoarei — mă duce la o oră târzie, în trapul domoal a două gloabe plictisite, spre gara centrală a capitalei bănățene. E o noapte rece, de primăvară abia începută, care nu poate smulge frigului de iarnă decât vreo două-trei ore în jurul amiezii. Cu toate că-i sfârșit de Martie, nu știu cum să-ți vări gâtul mai tare în gulerul paltonului și mâinile mai adânc în buzunare. Lumina lunii pline, care se revarsă limpede, pare și dansa polei.

Din când în când îndemn birjarul să iutească, pentru a nu pierde trenul, pe când el mă asigură într'una că Simplonul nu vine niciodată la timp. Dar dacă de data asta are să vie după orar? — Îl întreb eu. — Nu s'a întâmplat niciodată, îmi răspunde birjarul și 'n cele din urmă nu-mi mai dă nici o atenție.

Cu acelaș pas nepăsător și egal, trăsura străbate lungă distanță din centrul orașului, la gară. Revăd în lumina confuză a astrilor sau anemică a felinarelor, câteva din strădalele cele mai largi ale orașului, cu țărnișurile lor de palate monumentale. La ora asta — aproape de miezul nopții — drumurile sunt pustii. După un mers care 'mi păru fără sfârșit, se ivi la o cotitură, la capătul unei artere spațioase, silueta vagă a unui mare edificiu, din care se detașa cercul de lumină al ceasornicului.

Era gara Timișoarei, de care ne apropiem cu 'necet și unde aflăm chiar la intrare că Simplonul e întârziat cu un ceas...

Stau parte din timp în restaurant și parte cutreer pe peron. Am tot răgăzuit să-mi aduc aminte de alte vremuri. Revăd în gând călătoriile mele în străinătate, înaintea războiului, când treceam cu trenul pe lângă Timișoara, uneori coborându-mă câteva minute pe acelaș peron, pe care mă aflu acum. Mă găseam atunci în țară streină și nu cutezam să visez nici pentru urmașii mai apropiați schimbarea de hotare care era să se facă așa de repede, așa de curând!

Orice s'ar zice și oricâte neajunsuri am îndura, fericiată generație a fost generația noastră!.. Atât acei care au închis ochii mai înainte de-a se fi săvârșit aceste prefaceri politice, cât și aceia cari s'au născut după ele, n'au dispus și nu vor dispune de acest izvor de bucurii unice, din care poate sorbi doar generația care a stat călare pe două epoci, care a apucat și țara mică, a văzut și țara mare, a trăit și zugrămită de hotare nedrepte, trăeste și slobodă de ele! Mulțumirea de-a vedea întoarse la vatră, pământuri și asezări pe cari nu din carte, ci le-ai văzut tu însuși în mâinile streinilor și-ai săngerat trecând pe lângă dănele, satisfacția de-a compera la fața locului amintirea dure-roasă cu totala dispariție a obiectului ei, ar putea și-ar trebui să ne covârșească necazurile prezentului, precum și strămtorările de tot felul, de care firește nu suntem cruțați!

Se anunță Simplonul care și intră majestos în stație. Mai trec un număr de minute până se deslășesc vagoanele jugoslave și se leagă altele, autohtone. Vagonul de clasa I-a este aproape gol și șeful de tren nu știe cum să mă poțtească mai amabil și mai reverențios. Din pricina întârzierii se scurtează timpul șederii în stație și după puțin aud preparativele de plecare. Trenul urnește lin, după suserătura reglementară, iuțind apoi din ce în ce mai tare defilarea nelămurită a feriviștilor pe cari o primesc cu ochii obosiți, dela fereastră compartimentului. Dar asta pentru scurtă vreme, întrecută repede-repede și mîntea mea s'a învâluit de clar-obscurul inconjurării și ochii mi s'au închis, renunțând la o rezistență care nu prezenta nici un interes...

Când m'am deșteptat era tot noaptea, însă șesurile Banatului se măntuiseră. Acum înaintam printre munți, care sporeau obscuritatea peisajului, ascundând luna cu totul. Trenul trecu în fugă pe lângă o gară luminată care fulgeră o clipă compartimentul. Am identificat-o îndată: era stația Băilor Herculane și acum știam pe unde mă găseam. Încă o jumătate de oră de străbătut printre parapete stăncose și intrăm într'o gară unde trenul își stămpără goana și își strânge frânele: Orșova, vechiul punct vamal către România cea veche și nedreptățită.

Am și aicea timpul să-mi aduc aminte de trecut. În gara aceasta, în toamna lui 1914, curând după izbucnirea războiului care mă prinsese în străinătate, am fost ținut o zi întreagă dimpreună cu alți călători, din cauza bombardamentului sârbesc, care ochia cu deosebire trenurile. Foarte târziu, după întunecare și 'n urma unor mari stăruințe, s'a aranjat un tren, care fără lumini, cu silința de a nu face zgomot, și în vagoane de animale ne-a transportat pe furis spre Vărciorova românească — lucru de care Sârbii au luat totuș cunoștință, însă prea târziu ca să ne mai poată a-junge ghiulelele tunurilor lor.

Vremurile acelea s'au dus și parcă nici nu-ți vine să crezi c'a existat odată atâtea neliniște și sbucium, acolo unde acum, mai ales la ora aceasta, e o gară tăcută și pustie.

Când Simplonul s'a deslășit de Orșova înaintând spre Dunăre, în tovarășia căreia va merge până la Turnu-Severin, pânza nopții mi s'a părut că se subție, ca o stofă prin care începe să se vadă căptușala. Iluzia de alb care mijise în atmosferă, capătă vertiginos puteri și nu poți să nu recunoști lumina materială ce va suna peste puțin din trâmbețele ei biruitoare.

Dunărea de care ne-am lipit, acum, se vede desușit, strănsă de malul sârbesc către care grăbește luna în retragere, și malul nostru, unde cerul dimineții are tonuri proaspete de cristal.

Nu trece mult și răsăritul ia nuanțe de culoare mai aprinsă. Luna nu și-a pierdut încă strălucirea, dar se vede că o are micșorată, după injustimea dungei galbene pe care o așterne de-a curmezișul fluviului, așa de diferită de ploaia de rachete scântetoare, ce cade peste fața apelor, când luna este în toată a ei putere.

Trecusem de Ada-Kalé și Vărciorova, intrasem pe pământul care și 'naintea războiului se chema tot România, și cele dintăiu edificii ale Severinului se arătau la orizont.

...Iată-ne în gară, unde puțina lume — desigur sculată prea de dimineață, — contrastează prin figuri mohorâte, cu bucuria triumfătoare a naturii care se deșteaptă...

La Severin am rămas o zi și o noapte. Câte amiază, când soarele tăiașe parcă de tot unghiile iernii tenace, am făcut o raită în automobile, cu mai mulți prieteni, la Mehadia. Alunecăm ca 'n vis pe dunga unei șosele, ai zice de asfalt și pe lângă apa Cernei, bogată în legende păgâne, de isprăvi nădrăvane și dragoste infocată. Cotind, mașina pătrunde, după un ceas de goană, în culoarul strănt dar plin de farmec, în care mâna omului a înghemuit vile și palate, stabilimente luxoase de băi, durând între două ziduri uriașe de munți, una dintre cele mai frumoase stațiuni europenești...

Stațiunea cu toată reinvierea apropiată a naturii, e melancolică. Drumurile sunt pustii, casele închise. Periodicitatea vieții lor le imprimă ceva din caracterul vegetației, cu alternanțe tranșante de exuberanță și desolare. Totuș la o margine a Mehadii, după ce am străbătut-o toată, găsim un singur hotel deschis, pentru puținii vizitatori în afară de sezon. Luăm masa acolo, în restaurant, distrându-ne mai toată vremea, urmărind curtea galantă a vre-o trei ofițeri, care inconjurau cu zel o dragălaşă doamnă, sensibil mai tănără decât soțul ei...

Reintors în Turnu-Severin, caut mai spre seară să colind orașul, într'o singurată vagabondare, de care adevesea am o adâncă trebuință. Străbat cu pas agale bulevardul, — un adevărat cheu la marginea Dunării, din care se înalță incremenite, catarguri de tot felul și toate mărmile. E o temperatură parcă potrivită cu termometrul, și mă bucur cu nesățiu de ceasul asfințitului, contemplând aci priveliștea pitorească a fluviului, aci spațioasa stradă a Severinului, vrednică să figureze într'un oraș occidental, cu parcurile ei îngrijite, cu edificiile ei elegante, printre care monumentul teatru, opera omului de bine, profesorul Teodor Costescu. Imi zic cu satisfacție, acum când prin alipirea Ardealului am dobândit atâtea orașe admirabile, că dușmanii noștri pot să constate că și în țara cea veche avem târguri frumoase cari fac cinste gospodăriei noastre.

Se înserează bine și luminile felinarelor se aprind, îmbrobodite de-o ușoară ceață care grăbește domnia întunericului. Mai sigur ca înainte de singurătatea mea, mă abat pe-o stradă laterală, trasă și dansa cu linia, ca și marele bulevard. Și aci sunt clădiri mari și bine ținute. Și cum mergeam, distrat dela o vreme, văd că mă oprise de-odată în fața unei case cu slorurile lăstate și cu peronul la drum. O minunată voce femeiască — cu adevărate triluri de pasăre — cânta însoțindu-se la pian, o arde bine cunoscută din Tosca lui Pucini. Am rămas pironit și ascult, măi ales că nu era nimeni să mă vadă. Dar tocmai când aria se avânta spre culme și 'mi potrivise ritmul sufletului cu tactul dumnezeieștii melodii, de-odată cântecul se intrerupe brusc. Mi s'a părut o nelegiuire. Ce se va fi întâmplat? Cine știe ce cauze meschine au tăiat ca o ghioltnă superba desfășurare muzicală! Și-am mai rămas, nădăjduind o reluare, când clanta dela ușa peronului svănci apucată de o mână, ușa s'a dat la o parte și o siluetă voluminoasă porni să coboare treptele. În același clipă, când tocmai mă gândeam să mă depărtez, zăresc fără voie dindărătul unui stor luminat dinăuntru, două capete de umbră care-și apropie buzele. Atunci am înțeles povestea: dispăruse un martor plicticos din odaie și 'ndată ce n'a mai fost de față, de ce să se mai întârzie cu continuarea până la sfârșit a cântecului?

Pe trotuar m'am izbit aproape de persoana care plecă din casă și care — înainte de-a avea timpul să simuleze pe trecătorul indiferent — m'a privit cu ochi întrebători și severi. Și totuș situația noastră avea mari analogii: un înșiscret s'un inoportun!

I. PETROVICI

